

25.1.2024

Lemin kunnanvaltuustolle

Lemin kunnan kuntalain 118 §:n mukaisen arviointiryhmän ehdotus kunnan asukkaiden palvelujen turvaamiseksi tarvittavista toimenpiteistä

1. Tausta ja toimeksianto

Kuntalain (410/2015) 118 §:n mukaan kunnan ja valtion tulee yhdessä selvittää kunnan mahdollisuudet turvata asukkailleen lainsäädännössä edellytetyt palvelut sekä ryhtyä toimenpiteisiin palvelujen edellytysten turvaamiseksi, jos vähintään toinen 118 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetuista erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevan kunnan arviointimenettelyn edellytyksistä täyttyy.

Arviointimenettely voidaan käynnistää, jos kunta ei ole kattanut kunnan taseeseen kertynyttä alijäämää 110 §:n 3 momentissa säädetyssä määräjassa. Lemin kunnalla on ollut yhtäjaksoisesti vuosien 2017 - 2022 tilinpäätösten mukaan taseessa kertynyttä alijäämää, joten vuoden 2017 ja sen jälkeen kertynyt alijäämä olisi tullut kattaa vuoden 2022 loppuun mennessä. Vuoden 2017 taseen kertynyt alijäämä oli 436 000 euroa ja vuoden 2022 määrä oli 1 496 035 euroa. Näin ollen edellä mainittu arviointimenettelyn käynnistämisen kriteeri täyttyy. Valtiovarainministeriö asetti 10.10.2023 kuntalaisia tarkoitetun arviointiryhmän. Arviointiryhmän toimikausi oli 10.10.2023 – 31.1.2024.

Arviointiryhmän puheenjohtajaksi nimettiin sosionomi Kari Korhonen, Lemin kunnan edustajaksi kunnanjohtaja Kati Rekola ja valtiovarainministeriön edustajaksi finanssineuvos Ville Salonen. Arviointiryhmän kokouksiin ovat lisäksi osallistuneet Lemin kunnanhallituksen puheenjohtaja Anu Karhu, talousasiantuntija ja henkilöstön edustaja Taina Koivisto sekä asiantuntijasihteerinä neuvotteleva virkamies Anu Hernesmaa valtiovarainministeriöstä.

Arviointiryhmä tehtävänä oli tehdä ehdotus kunnan asukkaiden palvelujen turvaamiseksi tarvittavista toimenpiteistä. Kunnanvaltuuston on käsiteltävä arviointiryhmän toimenpideehdotukset ja saatettava niitä koskeva päätös valtiovarainministeriön tietoon mahdollisia jatkotoimenpiteitä varten. Valtiovarainministeriö tekee arviointiryhmän toimenpideehdotusten ja kunnanvaltuuston päätösten perusteella ratkaisun kuntarakennelaisissa tarkoitettujen erityisen selvityksen tarpeellisuudesta kuntajaon muuttamiseksi.

Arviointiryhmä piti 5 kokousta. Lisäksi Lemin kunnanvaltuutetuille ja -hallitukselle järjestettiin info-tilaisuus arviointimenettelystä ja kunnan taloudellisesta tilanteesta. Info-tilaisuus pidettiin Lemin kunnassa 17.11.2023.

2. Arviointiryhmän ehdotuksen perustelut

Arviointiryhmän selvitys Lemmin kunnan mahdollisuuksista turvata asukkailleen lainsäädännössä edellytetyt palvelut ja ehdotus toimenpiteiksi perustuvat sekä toteutuneeseen talouskehitykseen että arvioon talouden kehityksestä lähivuosina. Tulevien vuosien talouden kestävyys arvioinnissa kunnan esittämällä talouden tasapainottamisohjelmalla on keskeinen merkitys. Näistä lähtökohdista on arvioitu kahta mahdollisuutta, kunnan säilymistä itsenäisenä ja tätä edellyttäviä talouden tasapainotustoimia tai palveluiden vaarantumisesta johtuvaa tarvetta kuntajaon muuttamiselle. Arvioitaessa kunnan edellytyksiä turvata asukkaiden lakisääteiset palvelut on lisäksi huomioitu kunnan muut olosuhteet, kuten väestölliset, maantieteelliset ja elinkeinorakenteelliset tekijät.

Koska Lemmin kunta päätyi arviointimenettelyyn emokunnan kertyneen alijäämän perusteella, arviointiryhmän tarkastelu perustui pääosin emokunnan talouden kehitykseen. Lemmin kunnan konsernitilinpäätöksessä yhdistettäviin yhteisöihin kuuluivat vuoden 2022 tilinpäätöksessä tytäryhteisöinä Kiinteistö Oy Lemmin Vuokratalot, Kiinteistö Oy Lemmin Palvelutalo ja Lemmin Lämpö Oy sekä kuntayhtyminä Etelä-Karjalan koulutuskuntayhtymä ja Etelä-Karjalan maakuntaliitto. Lisäksi kuntakonserniin sisältyy osakkuusyhteisönä Saimaan Kuitu Oy. Sote-uudistuksen myötä vuonna 2023 konsernista poistui Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä Eksote.

2.1. Talouden toteutunut kehitys

Lemmin kunta päätyi arviointimenettelyyn taseen kertyneen alijäämän perusteella, jota ei oltu katettu kuntalaissa säädettyssä määräjassa. Lemmin kunnalla on ollut yhtäjaksoisesti vuosien 2017 - 2022 tilinpäätösten mukaan taseessa kertynyttä alijäämää. Vuoden 2017 ja sen jälkeen kertynyt alijäämä olisi tullut kattaa vuoden 2022 loppuun mennessä. Vuoden 2017 taseen kertynyt alijäämä oli -436 000 euroa ja vuoden 2022 määrä oli -1 496 035 euroa. Alijäämän määrä on kuitenkin pienentynyt vuodesta 2020 lähtien, mikä tarkoittaa, että vuosien 2020 – 2022 tilinpäätökset ovat olleet ylijäämäisiä. Heikoin tilanne oli vuonna 2018, jolloin tilinpäätös oli 1,77 milj. euroa alijäämäinen. Vuonna 2022 tilinpäätös oli vain lievästi ylijäämäinen eli 19 000 euroa. Lemmin kuntakonsernilla oli taseessa kertynyttä alijäämää vuoden 2022 tilinpäätöksessä yhteensä -0,67 milj. euroa, Kuviossa 1 on esitetty emokunnan taseen kertyneen alijäämän kehitys vuosina 2015 – 2022.

Kuvio 1. Lemin taseen kertynyt alijäämä 2015 – 2022, 1000 € ja €/asukas

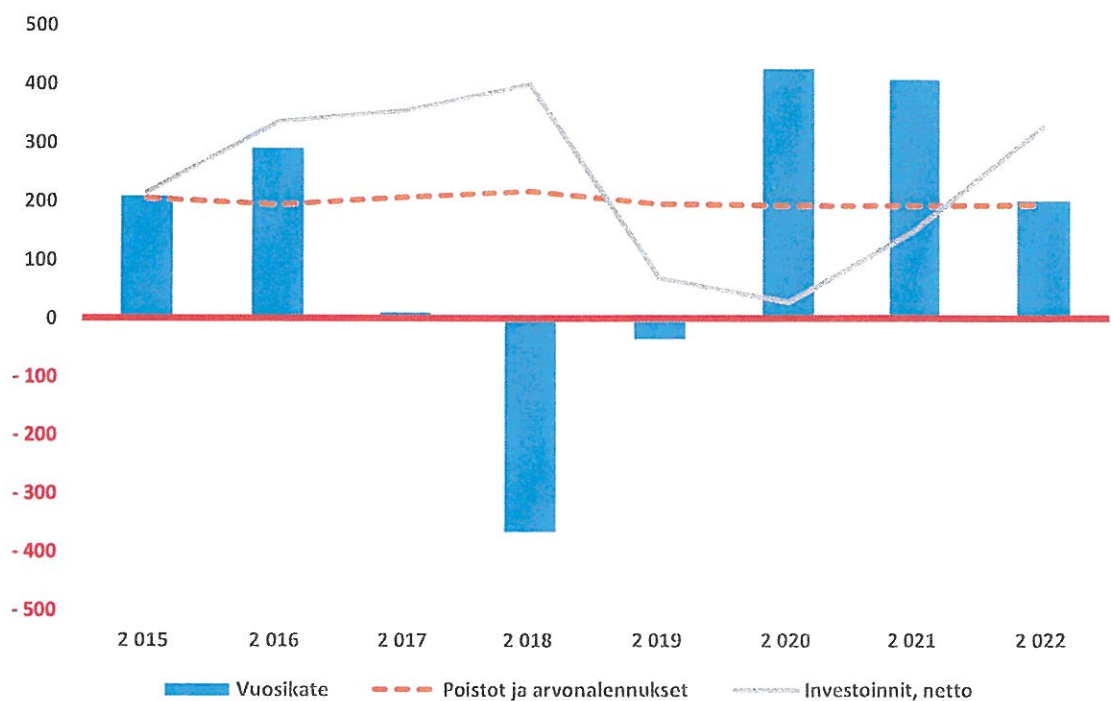
Kuten edellä on todettu, Lemmin kolme viimeistä tilinpäätöstä ovat olleet ylijäämäisiä ja erityisesti vuodet 2020 – 2021 olivat vahvoja. Positiivisen kehityksen taustalla on kuitenkin huomioitava, että kuntataloudessa vuodet 2020 – 2022 ovat olleet yleisesti poikkeuksellisen vahvoja johtuen valtion huomattavasta koronatukipaketista kunnille ja kuntayhtymille sekä hyvän työllisyystilanteen myötä vahvasta verotulokertymästä. Valtio on maksanut kuntasektorille koronan haittavaikutuksiin liittyviä taloudellisia tukia vuonna 2020 yht. 2,5 mrd. euroa, vuonna 2021 yht. 2,4 mrd. euroa ja vuonna 2022 yht. hieman yli 800 milj. euroa. Etenkin vuonna 2020 maksetut tuet ylittivät selvästi koronasta aiheutuneet taloudelliset haittavaikutukset, mikä selittää myös sen, että Lemmin tilikausi muodostui ylijäämäiseksi ko. vuonna. Vuonna 2020 Lemi sai valtion koronatuksia yhteensä noin 0,925 milj. euroa ja ilman em. tukia Lemmin tilikausi olisi ollut noin 232 000 euroa alijäämäinen, kun tukien kanssa se oli noin 694 000 euroa ylijäämäinen. Lemi sai vuonna 2020 myös harkinnanvaraista valtionosuuden korotusta 410 000 euroa, mikä osaltaan paransi ao. vuoden tulosta. Tätä ennen Lemi on saanut harkinnanvaraista valtionosuuden korotusta 420 000 euroa vuonna 2019.

Viimeisimmän viiden vuoden aikana Lemmin vuosikate on ollut negatiivinen vuosina 2018 ja 2019. Vuonna 2017 vuosikate oli vain lievästi positiivinen jääden selvästi alle poistotason. Negatiivinen vuosikate tarkoittaa, että kunta joutuu rahoittamaan osan toimintakuluista rahavaroilla, omaisuuden myynneillä tai lainan lisäyksellä, mikä tarkoittaa toisin sanoen ns. syömävelkaa. Tämän lisäksi muulla kuin tulo-rahoituksella rahoitettavaksi jäävät investoinnit ja lainojen hoitokulut eli korot ja lyhennykset.

Kuviossa 2 on esitetty vuosikate, poistot ja arvonalentumiset sekä nettoinvestoinnit vuosina 2015 – 2022. Nettoinvestoinneilla tarkoitetaan tässä yhteydessä investointimenoja, joista on vähennetty

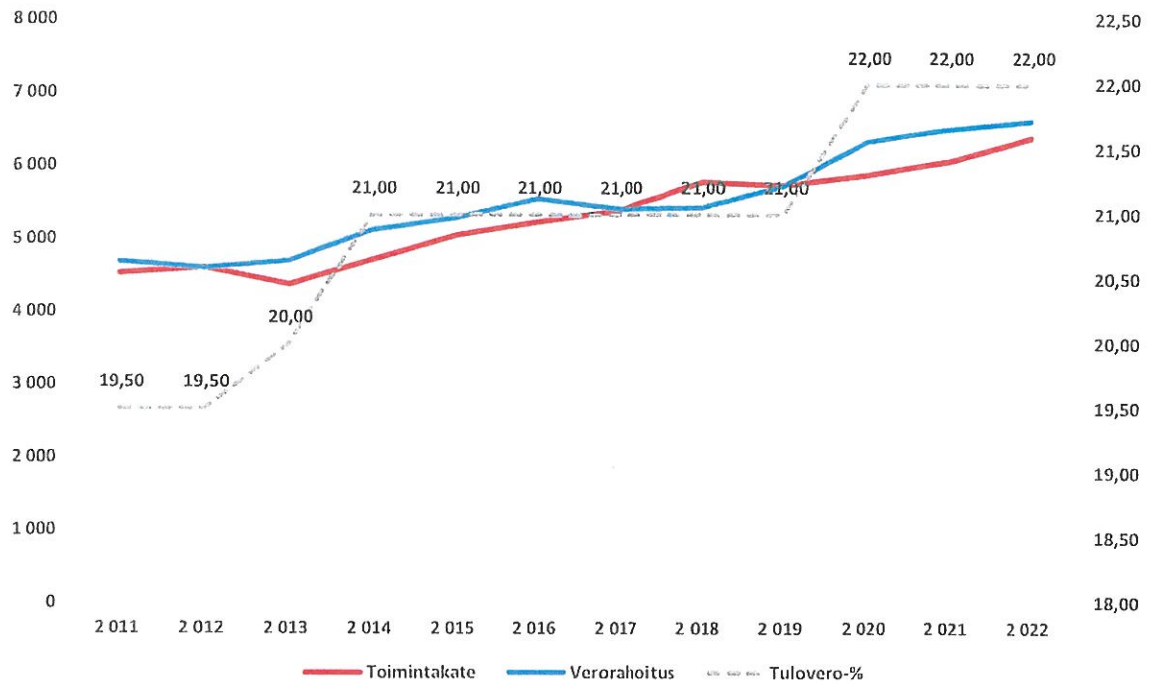
investointeihin saadut rahoitusosuudet sekä investointihyödykkeiden luovutustulot eli omaisuuden myyntitulot. Lemillä oli vuosina 2019 ja 2020 luovutustuloja hieman yli 100 euroa per asukas eli yli 300 000 euroa per vuosi, mikä taas vaikutti nettoinvestointien määrää laskevasti. Mikäli kunnan vuosikate alittaa nettoinvestointien määrän, tarkoittaa se karkeasti tulkiten, että lainanlyhennykset ja osa investoinneista joudutaan rahoittamaan rahavaroilla ja/tai lainan lisäyksellä. Em. tarkastelussa tulee lisäksi huomioida satunnaiset erät ja tulorahoituksen korjauserät. Vuosien 2015 – 2022 aikana Lemän vuosikate on riittänyt kattamaan nettoinvestoinnit vuosina 2020 ja 2021.

Kuvio 2. Vuosikatteen riittävyys poistoihin ja nettoinvestointeihin 2015 – 2022, €/asukas

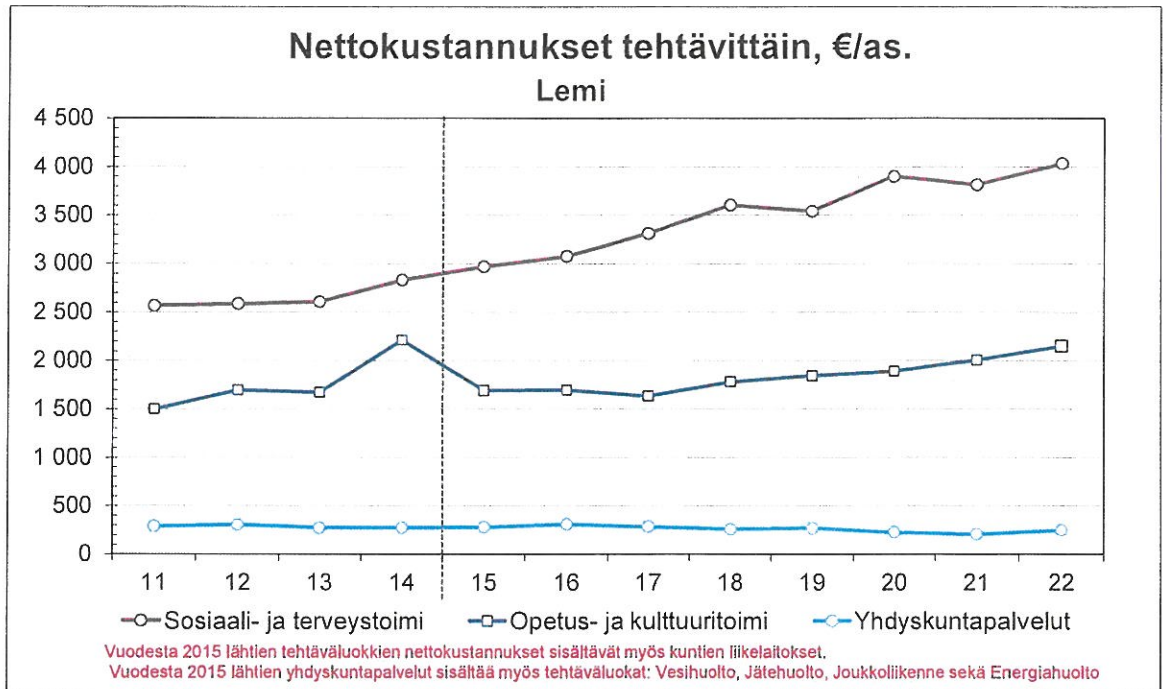
Kunnan tulorahoituksen tasapainoa kuvaava vuosikate muodostuu pääosin toimintakatteen ja verorahoituksen erotuksena. Verorahoituksella tarkoitetaan verotulojen ja valtionosuuksien yhteismäärää. Kuvio 3 nähdään, että vuosina 2018 ja 2019 jolloin vuosikate oli negatiivinen, toimintakate ylitti verorahoituksen tason. Heikoin tilanne oli vuonna 2018, jolloin verorahoitus ei kasvanut juuri lainkaan ja taas toimintakate kasvoi (heikkeni) vajaa 390 euroa per asukas. Vuonna 2019 toimintakatteen muutos oli poikkeuksellisesti negatiivinen, kun taas verorahoitus kasvoi noin 300 euroa per asukas. Vuoden 2019 verorahoituksen kasvuun vaikutti osaltaan muun muassa harkinnanvarainen valtionosuuden korotus (141 euroa/asukas). Vuodesta 2020 eteenpäin vuosikatetta ovat parantaneet kunnallisveroprosentin korotus (1 %-yksikköä vuodelle 2020) sekä aiemmin todetut valtion huomattavat koronatuotot vuosina 2020 – 2022 sekä harkinnanvarainen valtionosuuden korotus vuonna 2020. Viimeisen viiden vuoden aikana toimintakatteen kasvu on ollut suurinta vuosina 2018 ja 2022.

Kuvio 3. Toimintakate, verorahoitus ja tuloveroprosentti 2011 – 2022, €/asukas ja %

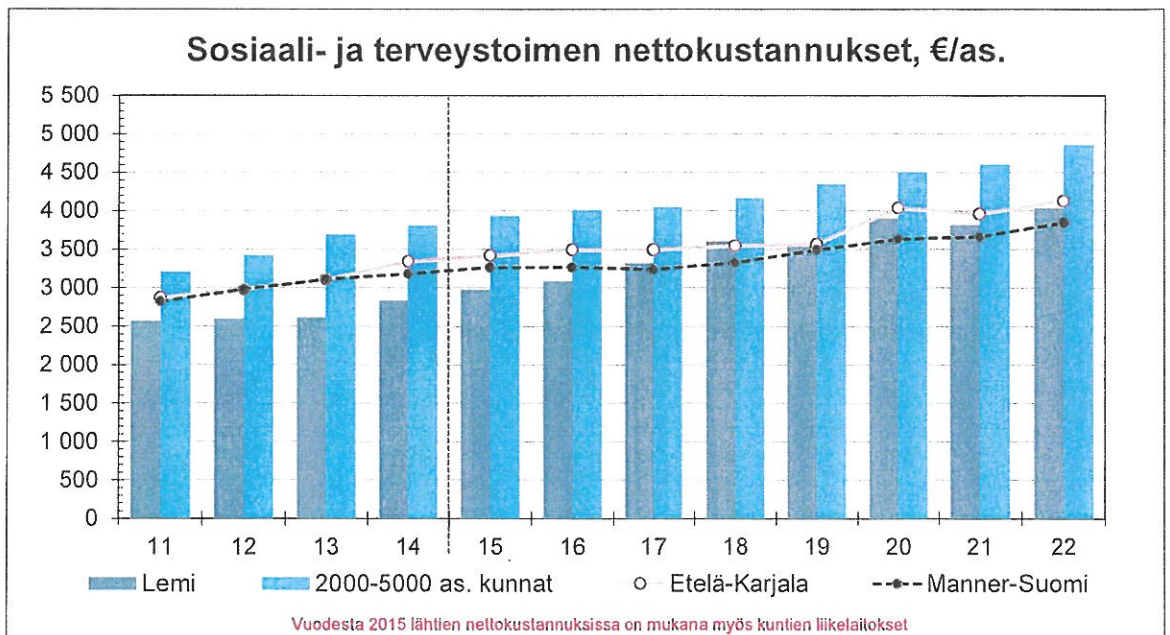
Kuten muillakin kunnilla, sosiaali- ja terveydenhuollon kustannukset ovat muodostaneet suurimman osan Lemin kaikista nettokäyttökustannuksista. Lemin osalta tilanne poikkeaa kuitenkin vastaavan asukasmäärän, 2 000 – 5 000 asukkaan, kunnista siten, että sosiaali- ja terveydenhuollon kustannukset alittavat selvästi verokkiryhmän kuntien keskimääräiset kustannukset. Tämä taas johtuu pääosin Lemin väestörakenteesta, joka on nuorempaa kuin vastaavan asukasmäärän kunnissa keskimäärin. Poikkeuksellista on myös se, että Lemin sosiaali- ja terveydenhuollon kustannukset ovat vähentyneet vuosina 2019 ja 2021 kun tarkastellaan kustannusten kehitystä vuodesta 2011 lähtien. Toisaalta joinain vuosina em. kustannukset ovat myös kasvaneet merkittävästi. Kustannusten suurehkoa vuosittaista asukaskohtaista vaihtelua selittää osin kunnan pieni asukasmäärä. Opetus- ja kulttuuritoimen kustannukset ovat kasvaneet viimeiset viisi vuotta ja kasvu on ollut melko voimakasta vuosina 2021 ja 2022. Kuviossa 4. on esitetty Lemin keskeisten tehtävien nettokustannusten kehitys vuosina 2011 – 2022.

Kuvio 4. Nettokustannukset keskeiset tehtävät 2011 – 2022, €/asukas

Kuviossa 5 on esitetty sosiaali- ja terveydenhuollon nettokustannusten kehitys vuosina 2011 – 2022 Lemminkäisten kunnassa ja verrokkiryhmissä.

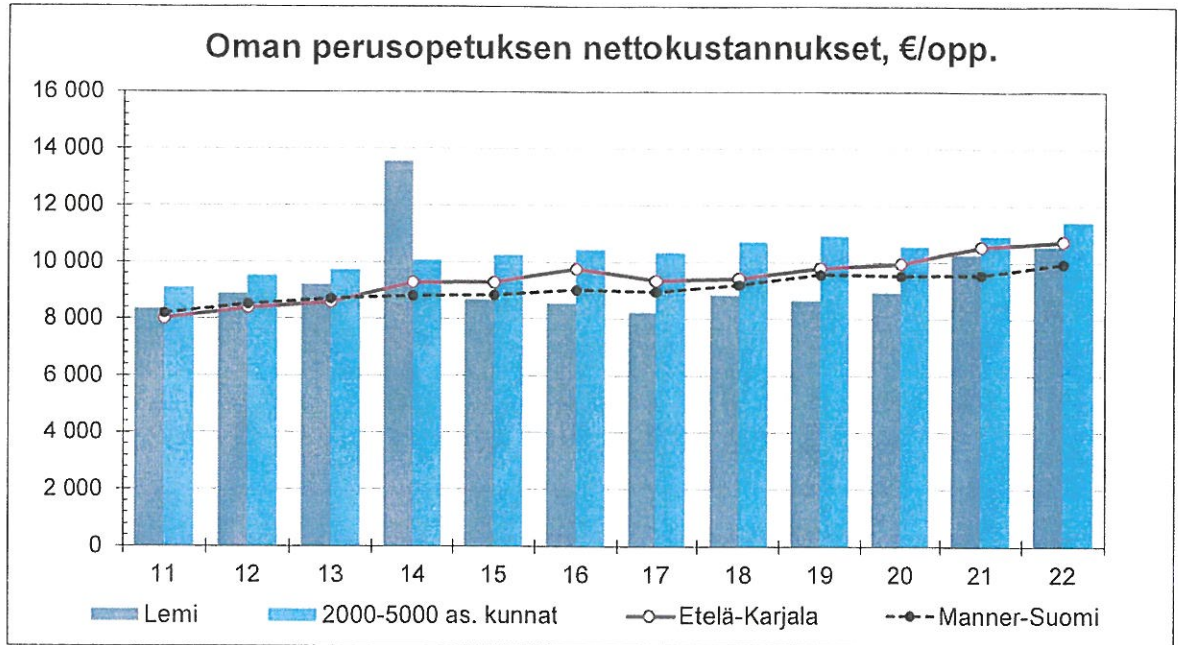
Kuvio 5. Sosiaali- ja terveydenhuollon nettokustannukset 2011 – 2022, €/asukas

Oman perusopetuksen osalta Lemminkäisten kustannukset alittavat lievästi vastaavan asukasmäärän kuntien keskimääräiset kustannukset. Huomion arvoista on kuitenkin se, että Lemminkäisten oman perusopetuksen kustannukset ovat kasvaneet kahtena viime vuotena selvästi em. verrokkiryhmää enemmän. Vielä vuonna 2020 Lemminkäisten kustannukset olivat 1 624 euroa per oppilas alemmat kuin

vastaavan asukasmäärän kunnissa, mutta vuonna 2022 enää 845 euroa per oppilas. Erityisesti vuonna 2021 Lemmin kustannusten kasvu oli huomattavaa eli noin 1 337 euroa per oppilas.

Kuvio 6. Oman perusopetuksen nettokustannukset 2011 - 2022, €/oppilas

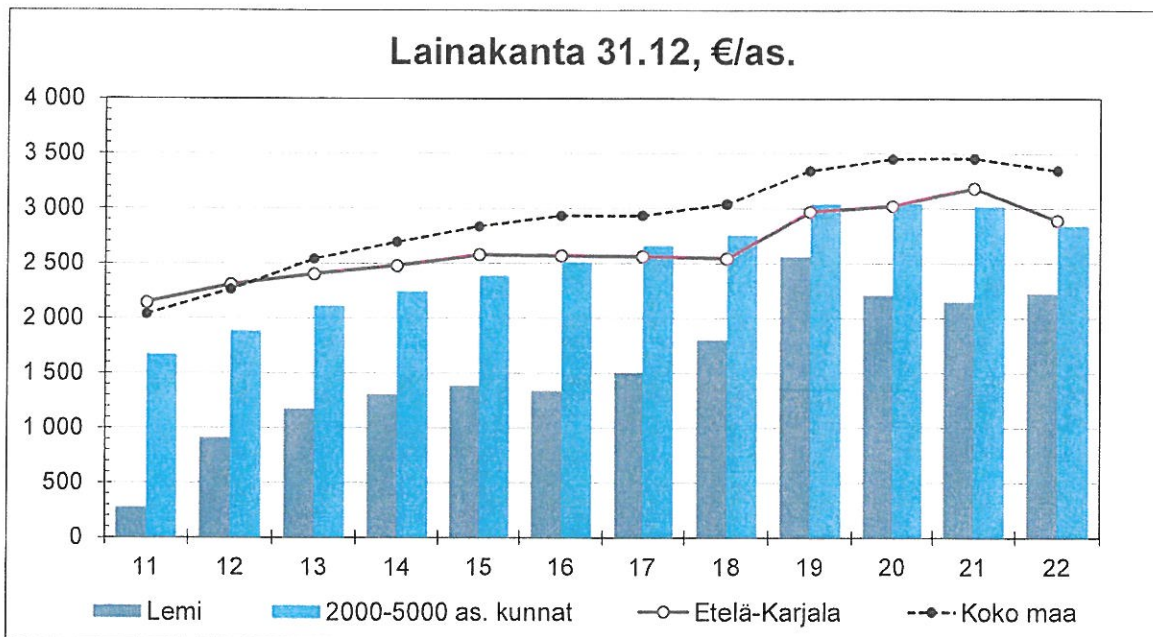

Varhaiskasvatuksen kustannukset ovat olleet Lemillä myös verrokkeja alemmat, mutta tilanne on saman suuntainen kuin perusopetuksessa. Esimerkiksi vuonna 2022 varhaiskasvatuksen kustannusten ero vastaavan asukasmäärän kuntiin oli kaventunut 42 euroon per 0-6 -vuotias kun edellisvuonna Lemmin kustannukset olivat peräti 236 euroa alemmat.

Muiden palveluiden osalta voidaan todeta, että Lemmin kustannukset ovat melko maltilliset, minkä vuoksi niiden osalta säästötoimenpiteitä on niukasti löydettävissä. Esimerkiksi Lemmin liikunnan ja ulkoilun nettokustannukset olivat vuonna 2022 (35 euroa/asukas) vain reilu 30 prosenttia siitä mitä muut vastaavan asukasmäärän kunnat (112 euroa/asukas) käyttivät ao. palveluihin. Tilanne ei koske vain yhtä vuotta vaan ero on ollut kasvussa viimeisen kymmenen vuoden aikana.

Lemmin kunnan lainamäärä on toistaiseksi melko alhainen. Emokunnalla oli lainaa vuoden 2022 lopussa 6,43 milj. euroa eli 2 229 euroa per asukas, kun koko maan keskimäärä oli hieman yli 1 100 euroa per asukas suurempi eli 3 343 euroa per asukas. Lemmin lainamäärä alittaa myös vastaavan asukasmäärän kuntien keskimääräisen lainamäärän reilulla 600 eurolla per asukas. Lemmin lainamäärä kasvoi merkittävästi vuonna 2019, mutta taas väheni vuosina 2020 ja 2021. Vuonna 2022 lainamäärä taas kasvoi lievästi eli noin 160 000 eurolla (79 €/asukas). Lemillä ei ole ollut viime vuosina taloudellisesti merkittäviä investointeja, mikä osaltaan selittää lainamäärän maltillista kehitystä. Lemmin kuntakonsernin lainamäärä on myös koko maan ja vastaavan asukasmäärän kuntien keskimääräistä alempi. Vuonna 2022 Lemmin konsernilainan määrä oli hieman vajaa 11 milj. euroa eli 3 809 euroa per asukas. Kuviossa 7 on emokunnan lainamäärä vuosina 2011 – 2022 per asukas sekä vastaavat viiteryhmiä tiedot.

Kuvio 7. Lainamäärä vuosina 2011 – 2022, €/asukas

Rahavaroja Lemmin emokunnalla on asukasta kohden noin 160 euroa ja konsernilla 560 euroa vuonna 2022. Etenkin emokunnan rahavarojen määrä on varsin pieni ja vastaa alle 10 päivän maksuvalmiutta.

2.2. Talouden kehitysarvio ja tasapainottamistoimenpiteet

Tulevien vuosien talouden kehitystä on tarkasteltu pääasiassa emokunnan osalta. Vuoden 2023 alusta voimaan tulleella sote-uudistuksella on merkittävä vaikutus niin Lemmin kuin kaikkien muidenkin kuntien talouteen ja toimintaan. Toinen merkittävä kuntiin vaikuttava uudistus on TE-palvelu-uudistus, jossa työvoima- ja elinkeinopalveluiden järjestäminen siirretään kuntien vastuulle vuodesta 2025 lähtien sekä samalla laajennetaan kuntien rahoitusvastuuta työttömyysturvasta. TE-palvelu-uudistus tulee siis vaikuttamaan kuntien menoja ja valtionosuuksia lisävästi vuodesta 2025 lukien.

Talouden tasapainottamistoimilla on oleellinen merkitys Lemmin talouden ja ns. kriisikuntakriteerien kehitykselle – kulminoituen siihen, että taseen kertynyt alijäämä saadaan katettua. Näiden lisäksi talouden kehitykseen vaikuttavat muut toimintaympäristön muutokset, kuten demografisten tekijöiden ja elinkeinotoiminnan sekä yleisen taloustilanteen kehittyminen.

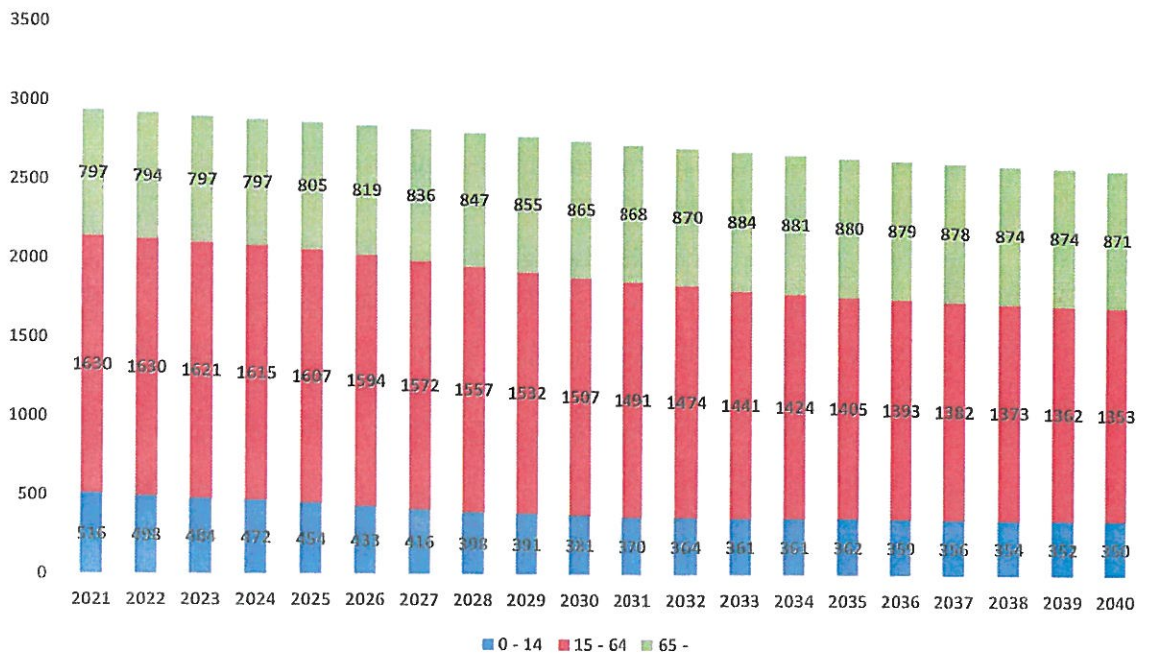
Lemin asukasmäärä oli 2 886 vuoden 2022 lopussa. Asukasmäärä on ollut laskeva ja kehityksen ennakoitaan jatkuvan samankaltaisena myös jatkossa. Tilastokeskuksen väestöennusteen (9/2021) mukaan Lemmin asukasmäärä vähenee seuraavina vuosina vajaan prosentin vuosivauhtia. Lemmin väestörakenne poikkeaa vastaavan asukasmäärän kunnista siten, että Lemmissä nuorten osuus on suurempi ja yli 65 vuotta täyttäneiden osuus on pienempi. Näin ollen Lemmin väestöllinen huoltosuhdekin (78,4) on parempi kuin verrokkiryhmässä (89,9) vuonna 2022. Tällä hetkellä Lemmin 65 vuotta täyttäneiden määrä on noin 27 prosenttia koko väestöstä, mutta Tilastokeskuksen

väestöennusteen mukaan osuus olisi vuonna 2040 noin 34 prosenttia eli reilu kolmasosa. Vastaavasti työikäisen väestön ja lasten määrä on laskussa.

Väestöllinen eli demografinen huoltosuhde kuvaa alle 15-vuotiaiden ja 65 vuotta täyttäneiden määrän suhdetta 15-64 -vuotiaiden määrään. Saatu luku kerrotaan sadalla. Luku 100 tarkoittaa, että jokaista 15-64 -vuotiasta kohden on yksi huollettava.

Kuvio 8. Lemminkäisen väestöennuste ikäryhmittäin vuoteen 2040, Lähde: Tilastokeskus 9/2021

Sote-uudistuksen vaikutukset Lemmille

Sote-uudistuksen myötä sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtävät ja kustannukset siirtyivät kunnilta hyvinvointialueille vuodesta 2023 lähtien. Samalla kunnilta siirrettiin koko maan tasolla em. tehtävien kustannuksia vastaava määrä tuloja hyvinvointialueiden rahoitukseen. Vaikka kustannusten ja tulojen siirto on koko maan tasolla kustannusneutraali, kuntakohtaisesti siirrot voivat aiheuttaa enintään +/- 60 euroa per asukas muutoksen talouden tasapainotilaan. Talouden tasapainotilalla tarkoitetaan uudistuksen yhteydessä vuosikatetta poistojen jälkeen. Lähtökohtaisesti yksittäisen kunnan kustannusten ja tulojen siirto voi aiheuttaa jopa useiden satojen eurojen per asukas muutoksen, mutta muutokset on kuitenkin rajattu peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmään sisällytetyillä tasauselementeillä edellä mainittuun enintään +/- 60 euroon per asukas. Tämän lisäksi muutoksia tasataan viiden vuoden siirtymäajalla lähtien siitä, että voimaantulovuonna 2023 muutos rajataan nolliin ja siitä eteenpäin vuosittain porrastetusti kasvaen enintään +/- 15 euroa per asukas vuoden 2027 pysyvään enimmäismuutokseen (+/- 60 euroa/asukas).

Vuoden 2023 lopussa julkistetun lopullisen uudistuksen vaikutuslaskelman mukaan Lemminkäisen kunnan talouden tasapainon muutos on siirtymäkauden lopussa eli täysimääräisesti voimaan tullessa positiivinen 54 euroa per asukas. Edellä mainittu muutos on suurin (positiivinen) mahdollinen

muutos mitä uudistuksesta voi aiheutua. Enimmäismuutos jää hieman alle em. mainitun +/-60 euron per asukas, koska (järjestelmä-)muutoksen tasaus on kunta-valtio -rahoitussuhteessa kustannusneutraali, jolloin kaikki kunnat osallistuvat tasauksen rahoittamiseen ja neutralisoinnin lopulliseksi määräksi muodostui 6 euroa per asukas.

Positiivinen muutos tarkoittaa Lemin osalta sitä, että kunnalta siirtyi enemmän kustannuksia kuin tuloja ja näin kunta hyötyy tilanteesta. Uudistuksen vaikutusten osalta on kuitenkin tärkeää tiedostaa se, että siirtyneiden kustannusten (tuloja suurempi) kasvu on aina heikentänyt kunnan talouden tilannetta ennen uudistusta eli lähtökohtaa, johon talouden tasapainon muutosta verrataan. Uudistuksen seurauksena Lemin ja kaikkien muidenkin kuntien rasitteena eivät ole enää sote-kustannusten merkittävät kasvupaineet, mutta toisaalta kuntien talouden tasapainottamiskeinot ovat aiempaa rajatummat. Uudistuksella ei ole myöskään suoraa vaikutusta kunnan muuhun toimintaympäristöön kuten väestökehitykseen.

Lemin talouden tasapainottamistoimenpiteet

Lemin kunta on tuonut esiin arviointiryhmän työn aikana useita erilaisia talouden tasapainottamistoimenpiteitä, jotka kohdistuvat pääosin vuosille 2024 – 2025. Toimenpiteistä on jo tehty pääosin päätökset vuoden 2024 talousarvion ja –suunnitelman hyväksymisen yhteydessä. Toimenpiteet on sisällytetty talousarvioon 2024 ja suunnitelmavuosille 2025 – 2026 euroina ns. tunnuslukutaulukoihin.

Tulojen osalta euromääräisesti vaikuttavimmat tasapainottamistoimenpiteet koostuvat kunnallis- ja kiinteistöveroprosenttien korotuksista. Kunnallisveroprosentti on päätetty korottaa 0,54 prosenttiyksiköllä 9,36 prosentista 9,9 prosenttiin vuodelle 2024 ja tämän tuloja lisäävä vaikutus on arvioilta 306 000 euroa. Kiinteistöveroprosenttien korotukset vuodelle 2024 koskevat yleistä, vakituista asuinrakennusta sekä muita asuinrakennuksia ja niiden yhteenlaskettu tuloja lisäävä vaikutus on noin 185 000 euroa.

Menojen osalta euromääräisesti vaikuttavimmat tasapainottamistoimenpiteet koostuvat henkilöstön vähennyksistä (määräaikaista ja vakituista), jotka koskevat varhaiskasvatusta, perusopetusta, talous- ja henkilöstöpalveluita, kirjastopalveluita sekä teknistä hallintoa. Näiden lisäksi henkilöstökuluja vähentävät lomautukset sekä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen erillishankkeiden päättymiset, joihin on saatu opetus- ja kulttuuriministeriön avustuksia (nettovaikutus ei siis kovin suuri). Lopputulemana Lemin toimintakulujen muutos vuonna 2024 on laskeva noin -4 prosenttia ja vuonna 2025 kulut kasvavat varsin maltillisesti eli noin 0,3 prosenttia. Vuodesta 2026 lähtien kulujen kasvu lähtee kasvuun, mutta kasvun ennakoidaan olevan kuitenkin melko maltillista. Tulojen ja menojen muutokset sekä tasapainottamistoimenpiteet on kuvattu tarkemmin liitteessä 3.

Arviointiryhmä pitää hyvänä ja kestäväenä sitä, että talouden tasapainottamistoimet ovat luonteeltaan rakenteellisia ja pysyviä, eivätkä esimerkiksi kertaluonteisia omaisuuden myyntejä. Tosin Lemin kunnalla ei ole merkittävää helposti realisoitavaa omaisuutta, kuten energiayhtiöiden osakkeita tai metsäomaisuutta. Arviointiryhmä esittää kuitenkin lievän huolensa siitä, että Lemin palveluiden tehostamisvara on jatkossa varsin vähäinen. Näin ollen tulevaisuudessa mahdolliset, etenkin ennakoimattomat, menojen lisäykset tai tulojen vähennykset voivat taas heikentää

taloustilannetta ja näin vaarantaa kuntalaisten palveluiden saatavuutta. Myös henkilöstön vähentämisten vaikutuksiin tulee jatkossa kiinnittää erityistä huomiota, esimerkiksi jäljelle jäävän henkilöstön työhyvinvointiin liittyen. Elinvoimaisen kunnan tulee tarjota asukkailleen ja yrityksille lakisääteisten palveluiden ohella myös muita veto- ja pitovoimaan liittyviä palveluita sekä olosuhteita.

Talouden kehitysarvio

Sote-uudistuksen seurauksena kuntien kustannukset ja tuotot ovat huomattavasti pienemmät kuin aiemmin. Talouden kestävyuden kannalta oleellista on kuitenkin se, että mitä tapahtuu tasapainoa kuvaaville tuloslaskelman keskeisille summaerille kuten vuosikatteelle ja tilikauden tulokselle. Kuten edellä on todettu, uudistuksen suorat vaikutukset tasapainoon eli vuosikatteeseen poistojen jälkeen on rajattu maltillisiksi. Lemin osalta jäljelle jäävien lakisääteisten tehtävien kustannuskehitys tulee olemaan melko maltillista johtuen väestörakenteen kehityksestä. Kuntien lakisääteiset tehtävät koostuvat sote- ja pelatehtävien poistumisen myötä pääosin sivistyspalveluista kuten varhaiskasvatuksesta ja perusopetuksesta, joten lasten ja nuorten määrän kehityksellä on oleellinen merkitys kunnan kustannusten kehityksen kannalta. Vaikka Lemin väestörakenne on nuorisopainotteisempi kuin vastaavan asukasmäärän kunnissa keskimäärin, Leminkin lasten ja nuorten määrän ennakoidaan vähenevän jatkossa, mikä vähentää osaltaan kustannusten kasvupaineita.

Tosin yleisen hintatason ja kunta-alan palkkatason nousun myötä myös kuntiin jäljelle jäävienkin palveluiden kustannukset ovat kasvussa, vaikka palvelun tarve ei kasvakaan tai olisi lievässä laskussa kuten Lemin tapauksessa. Syksyllä 2023 julkaistun kuntatalousohjelman (Kuntatalousohjelma vuosille 2024-2027, valtiovarainministeriön julkaisuja 2023:70) mukaan vuosi 2023 on kuntataloudessa edelleen vahva. Käännös heikompaan on kuitenkin edessä, kun yleinen talouden vaimeus jatkuu ja kuntien saamat poikkeuksellisen suuret ns. verohännät poistuvat vuodesta 2024 lähtien. Kuntataloudessa paineita aiheuttaa etenkin kustannusten nopea nousu, sillä vuoden 2023 sopimuskorotukset nostavat palkkoja 4,85 prosenttia ja inflaatio on pitkittynyt. Kiihtyneen inflaation täysimääräiset vaikutukset näkyvät kunnissa osin viiveellä pitkien ostopalvelusopimusten vuoksi. Kuntatalouden toimintamenoit kasvavat vuosina 2024–2027 pääasiassa hintojen kasvun vuoksi, sillä koulutuksen (ml. varhaiskasvatus) palvelutarve pysyy kehysvuosina laskevana syntyvyyden laskun ja ikäluokkien pienentymisen vuoksi. Poikkeuksen tähän muodostaa ainoastaan vuosi 2025, jolloin kunnille siirtyy vastuu työ- ja elinkeinopalveluiden järjestämisestä ja samalla niiden rahoitusvastuuta työttömyysetuuksista laajennetaan.

Kuntatalousohjelman mukaan kuntien kustannuskehitystä kuvaava peruspalvelujen hintaindeksin muutos on keskimäärin 3,1 prosenttia vuodessa vuosina 2024–2027. Kuntatalouden suurimman kuluerän muodostavat henkilöstökustannukset, joita sopimuskorotukset nostavat noin 3 prosenttia vuonna 2024. Vuosina 2025–2027 kunta-alan ansiokehityksen oletetaan olevan talouden yleistä ansiokehitystä hieman nopeampaa kunta-alalle sovitun palkkausjärjestelmien kehittämissuunnitelman vuoksi. Vuonna 2025 työ- ja elinkeinopalvelut siirretään siis kuntien vastuulle. Muutos laajentaa kuntien tehtäväkenttää ja kasvattaa kuntatalouden toimintamenoja vajaalla 900 milj. eurolla vuonna 2025. TE-palvelu-uudistus lisää vastaavasti kuntien valtionosuuksia, joten lähtökohtaisesti uudistus on kunta-valtio rahoitussuhteessa kustannusneutraali. Kuntakohtaisesti muutoksia voi kuitenkin

tulla ainakin tulevaisuudessa ja uudistuksen seurauksena työllisyyskehityksellä on jatkossa entistä suurempi vaikutus kunnan talouteen.

Lemin kunta ei voi itse järjestää TE-palveluita, vaan niiden järjestämisen edellytyksenä on vähintään 20 000 henkilön työvoimapohja. Lemi tulee kuulumaan Etelä-Karjalan työllisyysalueeseen, johon kuuluvat lisäksi Lappeenranta, Imatra, Luumäki, Parikkala, Rautjärvi, Ruokolahti, Savitaipale ja Taipalsaari. Järjestämistapana tulee olemaan ns. vastuukuntamalli, jossa Lappeenranta toimii vastuukuntana.

Lemin väestö- ja elinkeinorakenne huomioon ottaen Lemin verotulojen kehitys on oletettavasti varsin maltillista. Sekä yhteisö- että kiinteistöverojen taso on ollut viime vuosina koko maan keskiarvoa ja viiteryhmiä alempi, sen sijaan kunnallisverotulot ovat olleet viiteryhmiä lievästi korkeammat. Lemin verotulojen kasvu muodostuukin oletettavasti pääosin kunnallisverosta. Lemin valtionosuuksissa on valtiovarainministeriön painelaskelman mukaan lievää kasvua lähivuosina, mikä johtuu osin järjestelmämuutoksen siirtymäajan porrasteisuudesta, ts. siirtymätasausvähennys pienenee. Koska valtionosuudet määräytyvät pääosin nuorisoikäluokkien perusteella, Lemin valtionosuuksissa ei ole odotettavissa juurikaan kasvua ja matalan inflaation vallitessa on mahdollista jopa niiden kääntyminen laskusuuntaan.

Arviointiryhmä on laatinut talouden kehitysarvion (liite 2) ja sisällyttänyt siihen Lemin edustajien esittämät talouden tasapainottamistoimenpiteet (liite 3). Kehitysarviosta ilmenevät tulos- ja rahoituslaskelman sekä taseen keskeisten erien kehitysarvio vuoteen 2028 saakka. Kehitysarviota on käyty läpi myös erikseen kunnan talousasiantuntijan kanssa.

Lemin kunta sai vuoden 2023 joulukuussa harkinnanvaraista valtionosuuden korotusta 350 000 euroa (121 €/asukas), joka osaltaan paransi vuoden 2023 tulosta. Tämä huomioiden, kehitysarvion mukaan vuosi 2023 tulisi olemaan noin 670 000 euroa ylijäämäinen. Lopullinen tilinpäätös vuodelta 2023 valmistuu kuitenkin vasta keväällä 2024.

Kehitysarvion mukaan Lemin taseen kertynyt alijäämä tulisi katetuksi vuonna 2026. Tästä eteenpäin taseeseen alkaisi kertyä ylijäämää siten, että kertynyttä ylijäämää olisi tarkastelukauden loppuun mennessä jopa 1,8 milj. euroa. Arvion mukaan tilikaudet olisivat siis selvästi positiivisia koko tarkastelukauden. Kuten edellä on todettu, Lemin talouden positiivisen kehitysarvion taustalla on tasapainottamistoimien myötä toimintakulujen alenema vuonna 2024 ja maltillinen kasvu sitä seuraavina vuosina. Myös veroprosenttien korotuksilla on oleellinen merkitys tulojen kasvussa ja talouden tasapainottamisessa. Kehitysarvion mukaan myös lainamäärä vähenee seuraavina vuosina edellyttäen, että esimerkiksi investointitaso pysyy arvion mukaisena. Investointitaso on ennakoitu kehitysarviossa varsin maltilliseksi eli noin kolmasosaan suhteessa poistotasoon, minkä johdosta etenkin lainamäärän kehitysarvioon tulee suhtautua varauksellisesti.

On selvää, että nyt laadittu kehitysarvio sisältää epävarmuuksia etenkin mitä pidemmälle tarkastelua ulotetaan. Arviointiryhmän näkemyksen mukaan edellä kuvattu kertyneen alijäämän kattaminen vuoteen 2026 mennessä vaikuttaa kuitenkin realistiselta.

3. Arviointiryhmän ehdotus

Ottaen huomioon talouden tasapainottamistoimenpiteiden mukainen kehitysarvio sekä muut kunnan toimintaympäristöön vaikuttavat tekijät, arviointiryhmä katsoo, että Lemm kunnalla on taloudelliset edellytykset asukkaiden palveluiden turvaamiseen itsenäisenä kuntana. Arviointiryhmän mukaan tämän edellytyksenä on, että Lemm kunta sitoutuu liitteessä 3 mainittujen talouden tasapainottamistoimenpiteiden toteuttamiseen ja sisällyttää ne taloussuunnittelukauden (2024 – 2026) talousarvioihin. Lähtökohtana on, että Lemm taseen kertynyt alijäämä tulee katetuksi viimeistään vuonna 2026.

Kuntalain 118 §:n mukaan talousarvio ja taloussuunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat valtuuston päätöksiä toimenpiteistä. Lisäksi em. pykälän mukaan toimintakertomuksessa on esitettävä selvitys toimenpiteiden toteutumisesta ja riittävydestä tilikaudella. Kunnan on saatettava selvitys valtiovarainministeriön tietoon tilikautta seuraavan vuoden kesäkuun loppuun mennessä.

4. Jatkotoimenpiteet

Kunnanvaltuuston on käsiteltävä arviointiryhmän ehdotus ja saatettava sitä koskeva päätös valtiovarainministeriön tietoon ja mahdollisia jatkotoimenpiteitä varten **1.3.2024** mennessä.

Valtiovarainministeriö tulee seuraamaan Lemm kunnan talouden kehitystä ja jos toimenpiteet eivät ole toteutuneet ja arviointimenettelyn kriteerit edelleen täyttyvät, ministeriö voi asettaa uudelleen arviointiryhmän selvittämään kunnan mahdollisuutta jatkaa itsenäisenä kuntana tai aloittaa ilman arviointiryhmän asettamista kuntarakennelaisissa tarkoitettu erityinen selvitys kuntajaon muuttamiseksi (kuntalain 118 §:n 7 mom.).

Kari Korkiakoski

Ville Salonen

Kati Rekola

Liitteet

Liite 1. Asettamis päätös

Liite 2. Lemm kunnan talouden kehitysarvio

Liite 3. Tulojen ja menojen muutokset ml. talouden tasapainottamistoimet

Liite 1. Asettamispäätös VM 10.10.2023, VN/27237/2023

Kuntalain (410/2015) 118 §:n mukaisen arviointiryhmän asettaminen

Asettaminen	Valtiovarainministeriö on tänään asettanut kuntalain (410/2015) 118 §:n mukaisen Lemmin kuntaa koskevan arviointiryhmän, jonka tehtävänä on tehdä mainitussa laissa tarkoitettu selvitys kunnan mahdollisuuksista turvata asukkailleen lainsäädännön edellyttämät palvelut.						
Toimikausi	10.10.2023 – 31.1.2024						
Tausta ja tehtävät	<p>Kuntalain (410/2015) 118 §:n mukaan kunnan ja valtion tulee yhdessä selvittää kunnan mahdollisuudet turvata asukkailleen lainsäädännössä edellytetyt palvelut sekä ryhtyä toimenpiteisiin palvelujen edellytysten turvaamiseksi, jos vähintään toinen 118 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetuista erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevan kunnan arviointimenettelyn edellytyksistä täyttyy.</p> <p>Mainitun lain 118 §:n 2 momentin mukaan arviointimenettely voidaan käynnistää, jos kunta ei ole kattanut kunnan taseeseen kertynyttä alijäämää 110 §:n 3 momentissa säädetystä määräajassa. Lemmin kunnalla on ollut yhtäjaksoisesti vuosien 2017 - 2022 tilinpäätösten mukaan taseessa kertynyttä alijäämää, joten vuoden 2017 ja sen jälkeen kertynyt alijäämä olisi tullut kattaa vuoden 2022 loppuun mennessä. Vuoden 2017 taseen kertynyt alijäämä oli 436 000 euroa ja vuoden 2022 määrä oli 1 496 035 euroa. Näin ollen edellä mainittu arviointimenettelyn käynnistämisen kriteeri täyttyy.</p> <p>Selvitystä varten asetetaan laissa säädetyn menettelyn mukaisesti arviointiryhmä, jonka jäsenistä yhden nimeää valtiovarainministeriö ja yhden asianomainen kunta. Lisäksi valtiovarainministeriö nimeää asianomaista kuntaa kuultuaan arviointiryhmän puheenjohtajaksi mainituista tahoista riippumattoman henkilön.</p> <p>Arviointiryhmä tekee ehdotuksen kunnan asukkaiden palvelujen turvaamiseksi tarvittavista toimenpiteistä. Kunnanvaltuuston on käsiteltävä arviointiryhmän toimenpide-ehdotukset ja saatettava niitä koskeva päätös valtiovarainministeriön tietoon mahdollisia jatkotoimenpiteitä varten. Valtiovarainministeriö tekee arviointiryhmän toimenpide-ehdotusten ja kunnanvaltuuston päätösten perusteella ratkaisun kuntarakennelaisissa tarkoitettun erityisen selvityksen tarpeellisuudesta kuntajaon muuttamiseksi.</p>						
Organisointi	Arviointiryhmän kokoonpano on seuraava:						
	<table> <tr> <td>Puheenjohtaja</td> <td>Kari Korkiakoski, sosionomi</td> </tr> <tr> <td>Kunnan nimeämä jäsen</td> <td>Kati Rekola, Lemmin kunnanjohtaja</td> </tr> <tr> <td>Ministeriön nimeämä jäsen</td> <td>Ville Salonen, finanssineuvos, valtiovarainministeriö</td> </tr> </table>	Puheenjohtaja	Kari Korkiakoski, sosionomi	Kunnan nimeämä jäsen	Kati Rekola, Lemmin kunnanjohtaja	Ministeriön nimeämä jäsen	Ville Salonen, finanssineuvos, valtiovarainministeriö
Puheenjohtaja	Kari Korkiakoski, sosionomi						
Kunnan nimeämä jäsen	Kati Rekola, Lemmin kunnanjohtaja						
Ministeriön nimeämä jäsen	Ville Salonen, finanssineuvos, valtiovarainministeriö						

Lisäksi arviointiryhmän kokouksiin voivat kunnan ilmoituksen perusteella osallistua Lemmin kunnanhallituksen puheenjohtaja Anu Karhu ja talousasiantuntija Taina Koivisto, joka on myös kunnan henkilöstön edustaja.

Arviointiryhmän pysyvänä asiantuntijana toimii neuvotteleva virkamies Anu Hernesmaa valtiovarainministeriöstä, joka toimii myös arviointiryhmän sihteerinä. Arviointiryhmä voi tarvittaessa kuulla myös ryhmän ulkopuolisia asiantuntijoita.

Kustannukset

Valtiovarainministeriö korvaa kunnan nimeämän edustajan matka- ja majoituskustannukset sekä maksaa päivärahan. Arviointiryhmän puheenjohtajalle maksetaan erikseen määräytyvä kokouskohtainen palkkio sekä matka- ja majoituskustannukset. Kustannukset maksetaan valtiovarainministeriön toimintamenomomentilta 28010111.

Kunta- ja alueministeri

Anna-Kaisa Ikonen

Osastopäällikkö, ylijohaja

Jani Pitkäniemi

Jakelu

Arviointiryhmään nimetyt ja Lemmin kunta

Tiedoksi

Suomen Kuntaliitto

Liite 2. Lemin talouden kehitysarvio sisältäen tasapainottomat

	TP 2021	TP 2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
TULOSLASKELMA								
Asukasluku 31.12.	2 917	2 886	2 866	2 848	2 831	2 811	2 789	2 767
Veroprosentti	22,00	22,00	9,36	9,90	9,90	9,90	9,90	9,90
vero-% yksikön tuotto	479	464	570	548	567	586	605	623
→ noston vaikutus			-5 866	308	0	0	0	0
Toimintatuotot (sis. valm. om.käyt)	1 715	1 829	1 526	1 078	983	978	991	1 005
Toimintakulut	19 417	20 275	8 902	8 549	8 578	8 782	9 055	9 338
Toimintakate	-17 702	-18 446	-7 376	-7 471	-7 595	-7 803	-8 064	-8 333
Kunnallisverot	10 528	10 210	5 333	5 424	5 614	5 799	5 991	6 170
Yhteisöverot	685	635	361	307	328	335	342	351
Kiinteistöverot	942	987	984	1 168	1 177	1 177	1 203	1 230
Verotulot	12 155	11 832	6 679	6 899	7 119	7 312	7 536	7 751
Valtionosuudet	6 803	7 246	2 013	1 393	1 679	1 821	2 015	2 035
Korkotuotot	6	5	4	12	12	12	12	12
Korkokulut	83	72	119	120	155	135	81	71
Muut rahoitustuotot	15	20	2	2	2	2	2	2
Muut rahoituskulut	7	7	0	6	6	6	6	6
VUOSIKATE	1 188	578	1 203	709	1 057	1 202	1 414	1 390
€/asukas	407	200	420	249	373	428	507	502
Poistot ja arvonalent.	560	559	623	659	632	608	614	620
Satunnaiset tuotot	0	0	88	0	0	0	0	0
Satunnaiset kulut	0	0	0	0	0	0	0	0
Tilikauden tulos	627	19	668	50	425	594	800	770
Poistoeron lisäys(-) tai väh.(+)	0	0	0	0	0	0	0	0
Varausten lisäys(-) tai väh.(+)	0	0	0	0	0	0	0	0
Rahastojen lisäys(-) tai väh.(+)	0	0	0	0	0	0	0	0
Tilikauden yli-/alijäämä	627	19	668	50	425	594	800	770
TASEESTA								
Kertynyt yli-/alijäämä	-1 566	-1 496	-828	-778	-353	241	1 041	1 811
€/asukas	-537	-518	-289	-273	-125	86	373	654

RAHOITUSLASKELMAN JA TASEEN TIETOJA

Vuosikate	1 188	578	1 203	709	1 057	1 202	1 414	1 390
Tulorahoituksen korjauserät		-306	-10	0	0	0	0	0
Satunnaiset erät, netto	0	0	88	0	0	0	0	0
= 1. Tulorahoitus, netto		272	1 281	709	1 057	1 202	1 414	1 390
Investointimenot	-553	-1 053	-200	-384	-366	-215	-215	-215
Rahoitusosuudet investointeihin	52	14	18	95	74	74	74	0
Inv.hyödykkeiden luovutustulot	62	100	15	0	0	0	0	0
= 2. Nettoinvestoinnit	-438	-940	-167	-289	-292	-141	-141	-215
€/asukas	-150	-326	-58	-101	-103	-50	-51	-78
= 3. Rahoitusjäämä		-668	1 114	420	765	1 061	1 273	1 175
4. Nettorahoitusarve								
(= Rahoitusjäämä + antolainasaam. muutokset + lainanlyh.)			74	-297	104	483	767	732
Antolainauksen muutokset		-5	5	0	0	0	0	0
Lainamäärän muutos;		160	-695	-450	-661	-578	-506	-443
Lainanlyhennykset			1 045	717	661	578	506	443
Lainanlisäystarve			350	267	0	0	0	0
Lainakanta	6 273	6 433	5 738	5 288	4 627	4 049	3 543	3 100
€/asukas	2 151	2 229	2 002	1 857	1 635	1 440	1 270	1 120
Rahavarat	640	467	542	512	615	1 098	1 865	2 597
€/asukas	219	162	189	180	217	391	669	939
Nettovelka (rahat-lainat)	5 633	5 966	5 197	4 777	4 012	2 950	1 678	503
€/asukas	1 931	2 067	1 813	1 677	1 417	1 050	601	182

Liite 3. Lemin tulojen ja menojen muutokset, sisältäen tasapainottamistoimet

Muutokset edellisvuoden tuloihin

Sisältäen tasapainottamistoimet ja muut muutokset

	2 024	2 025	Seloste:
Toimintatuotot yhteensä	-398 500	-63 200	
Keskusvaalilautakunta	2 000		lisäys presidentinvaali 1. kierros ja eduskuntavaalin korvaus
	-100 000		poistettu arvio puunmyyntituotot
	-100 000		poistettu arvio käyttöömaisuuden myyntivoitot
Kunnanhallitus	-200 000		
	16 400		lisäys palkkatuki
	12 500		lisäys testamenttivaroista työnohjaajan palkkaan
Kehittämishankeet	28 900		
	21 400		lisäys kotikuntakorvaustulot
	-111 300	-24 800	vähennetty avustukset valtiolta, OKM tuet
Perusopetuspalvelut	-89 900	-24 800	
	-21 000		vähennetty asiakasmaksut
	-184 400	-16 000	vähennetty avustukset valtiolta, OKM tuet
Varhaskasvatus	-205 400	-16 000	
Kirjastopalvelut	2 100	-6 300	lisäys palkkatuki
	-500		vähennetty avustukset
	1 200		lisäys vuokratuotot
Vapaa-aika	700		
	-15 500		vähennetty rakennusvalvontamaksut
	-500		vähennetty kuntouttavan työtoiminnan korvaus
Tekninen hallinto	-16 000		
	50 400	-16 100	lisäys Paloaseman vuokra (ta2023 arvio liian pieni)
	22 400		lisäys Palola vuokrattu palveluasumispalveluihin (uusi 04/2023)
	2 100		lisäys Ruokapalvelut ja siivouspalvelut, palkkatuet netto
	-2 500		vähennetty Ruokapalvelut ateriamaksut
	5 000		lisäys jätehuolto
	1 700		lisäys maa- ja metsätilojen vuokrat
Kiinteistötoimi ja tukipalvelu	79 100	-16 100	

Veroprosenttien korotukset vuodelle 2024:	vaikutus, euroa
Kunnallisveroprosentti 9,36 -> 9,9 (+0,54 %-yks.)	306 000
Kiinteistöveroprosentit:	
yleinen kive 1,40 -> 1,50	25 000
vak.asuinrakennukset 0,53 -> 0,73	142 000
muut asuinrakennukset 1,30 -> 1,40	18 000
Vero-%:in korotukset yhteensä	491 000

Muutokset edellisvuoden toimintakuluihin

Sisältäen tasapainottamistoimet ja muut muutokset

Vuosi	2024	2025	2026	Seloste:
Vaikutukset yhteensä*:	-401 732	-345 385	71 000	* =pl. Te-palveluiden kustannusten kasvu vuodesta 2024 lähtien
Keskusvaillautakunta	3 621			vuonna 22, 23 ja 25 yhdet vaalit, vuonna 2024 kahdet vaalit
Tarkastuslautakunta	7 402			lisäys sihteerinpalvelut BDO:lta aloitettu ostamaan 2023
Kunnahallitus	6 574			lisäys kokouspalkkiot 50 % palautettu 100 %, palkat n. +4 %
	5 842			lisäys kokouspalkkiot 50 % palautettu 100 %
	6 700			lisäys ict-palvelut (2023 ollut kh:n alla)
	4 400			lisäys koneiden ja laitteiden vuokrat (2023 ollut kh:n alla)
Kunnavaltuusto	16 942			
	12 473			palkat
	10 000			lisäystä mm. asiantuntijapalvelut, ict, joukkoliikenne
Hallintopalvelut	22 473			
Talous- ja henkilöstöpalv	5 056	-94 085		palkat, 2025 vähennetään 2 henkilötyövuotta
Työmarkkinatuet	-1 900			muutos työmarkkinatuissa, vm:n arvion mukaan
Muut	-2 500			
Yksityistieavustukset	-10 000			määrärahan pienennyt 60 000 e:sta 50 000 euroon
Aktiv Oiva	-15 000			Työllisyysuhanke päättyy 2023
Te-palvelut		243 800	8 800	Te-palvelut, kunnan uusi tehtävä 2025 vm:n arvion mukaan
Kehittämishankkeet	-29 400	243 800	8 800	
	-106 800			säästö henkilöstökulut hankkeet, määräaikaiset
	-41 900	-27 600		säästö hankkeiden muissa kuluissa
koulujen yhteiset	15 600			lisäys 2024 rehtorin sijaistus
		-23 400		säästö 2025 50 % palvelusihteerin
	54 100			lisäys kotikuntakorvausmenot, asiakaspalveluiden ostot
kuukanniemen koulu	-4 400			nettomuutos palkat, palvelujen ostot
koulukeskus	68 100			koulukeskus palkat, ta 2023liian pieni, ylituntien vähennys
		-88 900		säästö 25 ja 26 ei määräaikaisia koulunkäynninohjaajia
Perusopetuspalvelut	-15 300	-139 900		
	-269 100			hankkeiden palkat budjetoitu haettujen kustannusten mukaan
	-13 900			säästö 2024 määräaikaiset (hankkeille palkatut)
	-5 500			säästö 2024 hankkeiden muut kulut mm. koulutus
Varhaiskasvatus	-288 500			Kirkonkylän yksikkö lakk 1.6.23 (ulk netto 197 t e siirtynee kahteen muuhun yksikköön), ulk kiinteistökulut teknisellä
	0			2024 3 kk htv säästöt omatoimikirjastoon
Kirjastopalvelut	0	-41 700		2025 1 htv vähennys
	-65 800			1 htv vähennys
	-4 000			ict-palveluissa vähennyistä
Hallinto (tekninen)	-69 800			
	-54 200	-44 000	71 000	lomautukset: ruokap 2 hklä 4 vk, siivous 3 hlöä 4 vk (palkkijien ka)
				1 htv irtisanominen, 2024 työvapaa (ei sijaista)
		-23 300		2025 6 kk ja 2026 oletettu työvapaalla 2 htv palaavat
		-2 400		kirkonkylän varh.kasv.yks. lakkaa 1.6.2023, ei kiinteistömenoja 2025>
	58 500			Kuntosali siirtyy vuokratiloista kunnan omaan, ei ulk.vuokramen. 2025>
	-36 200			lisäys mm. lämmitys
Kiinteistötoimi ja tukipalvelut	-31 900	-69 700	71 000	säästöt kiinteistöjen palvelut/aineet ja tarvikkeet
	-33 900			henkilöstökulut, henkilö jonka palkka 2023 kohdistettu tänne
	5 000			on työvapaalla; lisäys aineet: puhdas vesi
Vesihuolto	-28 900			